

BM605Zk Vybrané otázky správního práva a veřejné správy III

3. přednáška 1.3.2024

**Právní záruky ve veřejné správě - systém
Veřejný ochránce práv
Soudní kontrola veřejné správy**

doc.JUDr. Soňa Skulová, Ph.D.



Osnova přednášky a její cíl

- **Systém právních záruk ve veřejné správě**
- **Veřejný ochránce práv**
- **Soudní kontrola veřejné správy**

- **Cíl:** cílem této přednášky je, aby studenti byli s to přiblížit systém právních záruk ve veřejné správě a vymezit kontrolu vykonávanou prostřednictvím veřejného ochránce práv a soudní kontrolu veřejné správy, potažmo prezentovat jejich obsah a formy, jimiž se uskutečňují.

System právních záruk ve veřejné správě

▪ Záruky zákonnosti ve VS

- právní prostředky či „mechanismy“ k zajištění zákonnosti VS
- tvoří určitý vzájemně **provázaný systém** (co to znamená ?)
- Dominantní je postavení kontroly VS.

▪ System záruk zákonnosti (právnosti):

- **kontrola** (směřuje dovnitř i navenek, má vlastní systém)
- **právo na informace** (směřuje jen dovnitř), + stížnosti, petice,
- **rušení, změna a sistace správních aktů a jiných opatření** (směřuje jen dovnitř - různé prostředky, presumpce platnosti, sistace u NSA)
- **uplatňování odpovědnosti** (směřuje dovnitř i navenek, správněprávní odpovědnost + odpovědnost za škodu - vizte 5. přednáška)
- **přímé donucení ke splnění právní povinnosti** (směřuje dovnitř i navenek typicky správní exekuce)
- POZN.: Existují také odlišná členění.

System právních záruk ve veřejné správě

- **Zásada zákonnosti (legality) ve VS** (tj. východisko, základ)
má dvě základní dimenze:
 - obecný požadavek na **dodržování obsahu právních norem** subjekty správního práva (tedy ze strany SO, ale také adresátů působení) a současně:
 - **respektování zákonných práv a svobod** občanů v rámci VS + **poskytování ochrany** těmto právům (svobodám).
 - Vyjádřena v **§ 2 odst. 1 správního řádu**.
 - „**dosah**“: jde o respektování jak **právních předpisů**, tak také **správních rozhodnutí či soudní judikatury**
 - v praxi není předpoklad zákonnosti vždy naplňován (oběma stranami – s rozdílným postavením, a tedy režimy řešení).

Veřejný ochránce práv

- ***ombudsmanská instituce*** = specifický státní orgán
- **obecná charakteristika ombudsmana:**
 - **ochrana jednotlivců** před úřady, byrokracií...
 - případně „stížnostní místo“
 - **nezávislost**
 - **neformálnost**, rychlost, „lidskost“,...
 - zaměřuje se (také) na **drobnější pochybení**
 - jen určité **vyšetřovací pravomoci** (*nerozhoduje, nenařizuje...*)
 - spíše „**mediátor**“ mezi úřadem a stěžovatelem
 - tedy předpoklad autority představitele instituce.

Veřejný ochránce práv

- **hlavní působnost VOP**
 - šetření pochybení státních orgánů (nikoli všech)
 - uplatňuje hledisko souladu s právem, ale také s principy dobré správy
 - provádí šetření a komunikuje s úřadem a stěžovatelem.

- **„vedlejší“ působnost VOP**
 - přidány zejména tzv. **systematické návštěvy zařízení**
(s osobami zbavenými svobody nebo závislými na poskytované péči)
- má některá **zvláštní oprávnění** (viz např. možnost podat *žalobu k ochraně veřejného zájmu*)
- není upraven v Ústavě, ale „pouze“ v **zákoně č. 349/1999 Sb.**
- sídlí v Brně („*Kancelář VOP*“).

Soudní kontrola VS

- plyne z principu dělby moci
- kontrola VS prováděná soudy
(zde rovněž - prvek systémovosti, resp. subsidiarity)
- jde o provázaný **system** s více prvky:
 - **správní soudnictví**
(zákon č. 150/2002 Sb., **soudní řád správní**)
 - **obecné (civilní) soudnictví**
(zákon č . 99/1963 Sb., **občanský soudní řád - část V.**)

IV této koncepci projevten právní *dualismus* – rozlišení mezi soukromým a veřejným právem/.

 - případně **ústavní soudnictví**, došlo-li k porušení základních práv
(zákon č. 182/1993 Sb., **zákon o Ústavním soudu**)
 - či na **mezinárodní úrovni** event. také **ESLP** či **SDEU**

Soudní kontrola VS

Správní soudnictví

- ochrana veřejných subjektivních práv
(z hlediska zákonnosti; soud nenahrazuje rozhodnutí správního orgánu – „SO“)
- organizační soustava: **NSS** a specializované **senáty KS** (tzv. smíšený model)
- princip **subsidiarity** (nutnost vyčerpat jiné /opravné/ prostředky před podáním příslušného druhu návrhu k soudu)
- **základní řízení:**
 - řízení o žalobě **proti rozhodnutí správního orgánu**
 - ochrana **proti nečinnosti správního orgánu**
 - řízení o ochraně **před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu**
- plus **řada dalších řízení:** např. o zrušení OOP, ve volebních věcech, ve věcech politických stran či kompetenční spory mezi správními orgány.

Soudní kontrola VS

Civilní soudnictví:

- ochrana před civilními soudy je poskytována v případech, kdy správní orgány rozhodují o **soukromých subjektivních právech** („*nesprávné rozhodnutí, soud rozhodne*“).
- Úprava - obsažena v **části V. občanského soudního řádu** („řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem“).
- **Režim přezkumu** - závisí na povaze subjektivního práva.
- Případný **kompetenční spor mezi** civilními a správními **soudy** řeší tzv. **zvláštní senát** podle zákona č. 131/2002 Sb.

Prameny ke studiu

- Hendrych, D. *Správní věda*. 4. vyd. Wolters Kluwer: 2014, s. 192-193
- Skulová, S. a kol. *Základy správní vědy*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 178-180
- Kadečka, S., Průcha, P. *Správní právo - obecná část : multimediální učební text*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 60-62